המבול. ועוד שזהו משפט רשעים בגיהנם י״ב חודש. ועוד שנראה שמשפט רשעים בגיהנם י״ב חודש הוא רק לאותם שמתמרקין בגיהנם כבש״ס שבת (קמ״ב:) כלי ינתנו לכובס, וביי״ב חודש נגמר המירוק ונשארו נקיים וזוכין לעוה״ב, אבל דור המבול שאין להם חלק לעוה״ב ובהכרח שאין להם נקיון עולמית, מה ענין להם לי״ב חודש:

ונראה לפרש דהנה ידוע שבדור המבול באו בגלגול נשמות גבוהות מאד שנפלו בקליפות מימי אדה״ר. ואיתא בזוה״ק שעם מי המבול היו מלאכי חבלה ומלאכי משחית. ע״כ יש לומר שאותן הנשמות סבלו יסורין בידי מלאכי משחית אלה כל י״ב חודש עד שנתמרקו לבוא בגלגול שנית, וזה הי׳ מעין משפט הרשעים בגיהנם לזככם ולמרקם:

ולפי האמור יובנו דברי המדרש (פ׳ ל״ב) שאמר נח על דורו ואני מה ביני לבינם אלא שגמלתני טובה ואמרת לי בוא אתה וכל ביתך אל התיבה. והדבר יפלא שהרי התורה העידה עליו שהי׳ צדיק תמים, ודורו היו רשעים גמורים בע״ז ג״ע ושפ״ד, ומהו ענין ההשתוות בינו לבינם. ועוד במדרש (פ׳ ל״א סי׳ ט׳) קנים תעשה את התיבה מה הקן הזה מטהר את המצורע אף תיבתך מטהרתך. ואינו מובן מה טומאה היתה בו, ומה הי׳ ענין טהרת התיבה. אך להנ״ל יובן שמדבר מהנשמות המגולגלות בדור המבול שנתערבו בהן חלקי הרע והם היו צריכים מירוק ע״י המבול, וגם נח הי׳ צריך מירוק מחמת שכל הנשמות היו כלולות באדה״ר ואליהם תסב אמרתו מה ביני לבינם אלא שגמלתני טובה ואמרת לי בוא אתה וכל ביתך אל התיבה, היינו שהמירוק שלו לא הי׳ ע״י יסורי המבול אלא ע״י התיבה:

אך עדיין יש להתבונן מירוק התיבה מהו שאף שהי׳ לו טורח מרובה לסרנם את כל בעה״ח וגם מה שהי׳ כלוא בתיבה י״ב חודש, מ״מ אינו מובן שיהי׳ זה מספיק למירוק וזיכוך מן החטא הקדום שיתפרד הרע ממנו. ונראה עפ״י מ״ש הזוה״ק שהתיבה היתה ענין רוחני גבוה מאד. ויש לומר עוד דמה״ט כל בע״ח שהשחיתו דרכם לא קלטתם התיבה, וכענין אמרם ז״ל (ב״ב ע״ה:) ירושלים של עולם הבא אין עולים אלא המזומנים לה. וע״כ יש לומר שחלקי הרע שהיו דבקים בנח מפאת החטא הקדום לא היו יכולים להכנס אתו אל התיבה ובהכרח נפרדו ממנו ונשארו בחוץ, וכענין שאמרנו במק״א בטעם מים שנטמאו משיקן והן טהורים (ביצה י״ז:) שבאשר נתחברו לכלל מי המקוה שהיא טהורה ואין לטומאה מקום במקוה טהרה בהכרח פרחה טומאתן מהן, כן נמי הי׳ ענין נח בתבה שפרחו ממנו חלקי הרע שהיו דבוקים בו. ולפי״ז יובנו דברי המדרש הנ״ל מה הקן הזה מטהר את המצורע אף תיבתך מטהרתך, כי ענין טהרת המצורע שהקן מטהרתו מחמת שטומאת המצורע נדבקה בהמשולחת על פני השדה כמ״ש הרמב״ן שהוא כענין שעיר המשתלח ופרחה טומאתו ממנו, כן היתה טהרת נח בהתיבה:

ולפי האמור יש לומר דהיינו טעמא שאמרו ז״ל (שבת קי״ח:) השומר שבת כהלכתו אפי׳ עובד ע״ז כדור אנוש מוחלין לו, ששבת כל דינין מתעברין מינה וכל חלקי הרע בורחין מפני קדושת שבת לנוקבא דתהומא רבה, וע״כ אדם ששומר שבת כהלכתו שורה עליו קדושת שבת ונצמדת אתו וממילא כל חלקי הרע פורחים ממנו וטהור הוא:

איתא בזוה״ק שארבעים יום שירד המבול הם כענין מלקות ארבעים. ויש להבין דא״כ ל״ט יום מבעי׳ לי׳ סכום שהוא משלים לארבעים, ולמה ירד ארבעים שלימים?

ונראה עפ״י מ״ש המהר״ל בספר גור ארי׳ (פרשת תצא) בטעם דאתי

הלכתא וגרעא לחדא. כי יש באדם ארבעים חלקי הנפש וע״כ נגמרת צורתו בארבעים יום, ול״ט מהם סובבים לנקודה הפנימית שבו שהיא משלימה לארבעים, ונקודה זו בפני עצמה טהורה היא אלא כל זמן שהיא מחוברת לטמא הרי היא טמאה שכל המחובר לו הרי הוא כמוהו, וע״כ כתיב בתורה ארבעים מכות שבאמת אחר שחטא נתקלקלו כל ארבעים החלקים אך כאשר נטהרו ל״ט החלקים ע״י ל״ט מכות נטהרה ממילא גם הנקודה הפנימית, עכת״ד, והנה זה ניחא בישראל דהפנימיות שלהם טובה אבל באומה״ע שגם הפנימיות שלהם משורש הנחש אין ענין ל״ט מכות אלא ארבעים שלימים, וע״כ במצרים נמי לקו ארבעים מכות מה״ט:

ולפי האמור יש ליתן טעם אהא דאיתא (סנהדרין נ״ח:) גוי ששבת חייב מיתה. דהנה ידוע דל״ט מלאכות הן תיקונים ובירורים מל״ט הקללות שנתקלל העולם מחמת חטא אדה״ר. ונראה שמספר ל״ט קללות הוא לעומת ל״ט חלקי האדם, שהאדם הוא עולם קטן, אבל לעומת הנקודה הפנימית לא שייך קללה שאינה מתקלקלת, והיינו אף שבקלקול ל״ט החלקים נחשבת גם היא מקולקלת כנ״ל, מ״מ אין צריך רק לל״ט תיקונים כנ״ל. ובשבת נאסרו ל״ט מלאכות ששבת היא הנקודה הפנימית, כי כל שביעי הוא פנימיות ששת הקצוות המקיפין ונתגלה הנקודה הפנימית ממילא ולא שייך בירורים ותיקון ל״ט החלקים, ובשמירת שבת מורין שאין שולטין אז ל״ט הקללות באשר היא פנימיות ונעשים דבקים בקדושת שבת ומתגלה נמי הפנימיות של האדם, וכל זה הוא בישראל אבל אומות העולם שהפנימיות שלהם היא שורש הנחש טוב יותר שלא יתגלה שורש רע זה. ועיין ברמב״ן (פ׳ אחרי) בפסוק את מקורה הערה, כי מקור משחת טוב שלא יתגלה. וע״כ גוי ששבת גילה שורש הרע הזה וחייב מיתה:

ויזכור אלקים את נח ואת החי׳ וז
כל הבהמה. פירש״י מה ז
להם לבהמות זכות שלא השחיתו
דרכם קודם לכן ושלא שמשו בתיבה. וי
להבין שבע״ח אינם בעלי בחירה וי
שייך בהם זכות וחובה. ונראה עפ״י כ
דאיתא בש״ס יומא (י״ח.) אחיו הכהני
אי איכא אינש דאית בי׳ מילתא מי
ידע בי׳ ומהדר לי׳ בתשובה. ונרא
הפירוש שבאשר אחיו הכהנים הם דבוקי
בו ובטלים אליו, בצדקתו הכניס בה
הרהורי תשובה אף בלי אומר ובי
דברים, כידוע מענין צדיקי הדורו
שהכניסו הרהורי תשובה בכל הדבקי
אליהם [וזהו סימן מובהק לידע מי הו
צדיק הדור ומי הוא הדבק אליו. ו
הוא בשבת וימי החול שבשבת כל אי
ישראל מרגיש, ואפי׳ ע״ה אימת שב
עליו (ירושלמי דמאי פ״ד), אך כ
שנשארה לו הארה גם לימי החול ז
סימן שהיתה לו דביקות לקדושת שבת
ובודאי כן הוא להיפוך שהרשעים מקלקלי
את האויר ומכניסין הרהורים רעים בכ
הדבק אליהם, והנושא ונותן עמהם צרי
שמירה יתירה. והנה בע״ח הם טפלי
לאדם, וע״כ בדור המבול שנתקלקל כ
הדור נתקלקלו עמהם כל בעה״ח זולו
מיוחדים שבהשגחת ה׳ עליהם לקיו
המין לא היו נגררין אחרי מרבית אנש
הדור אלא אחר צדיקי הדור נח ומשותלח
מה גם בתיבה שהיו בודאי בטלין אי
נח שהוא הי׳ הזן ומפרנס אותם, ע״
הכניס בהם טהרה להיות נפרשים אפי
מן המותר להם ולא שמשו כלל בתיבה
ולפי״ז כל הזכות היתה שייכת רק לנח
וע״כ יש לפרש שהזכירה של בהמו
וחיות הכל קאי לנח שזכר את צדקת
נח שבעבורו ובגללו לא שמשו בתיבה:

נח ור״ח מרחשון שנת תרע״ו

כי מלאה הארץ חמס מפניהם. פירש״י
לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל.

ן סורר ומורה נהרג על שם סופו (רש"י כ"א, י"ח). נראה ללמוד מזה במידה
מרובה, דכל איש ישראלי אם מתגעגע ורוצה להיות טוב מגיעים לו חיים על
פו, דסוף כל ישראל להיות טוב, כדאיתא בש"ס (עירובין כ"א, ב) אלו ואלו
שיתנו ריח. כמו בן סורר ומורה בעבור שמשתוקק להסוף אשר ברע הוא
דון על שם סופו, ככה כל איש ישראל הנכסף להסוף שלו שיהיה טוב מגיעים
ב.

נה בסוף פ"ק דבב"ק (ט"ז, ב) הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים, משמע
ה דאם נותן לעני שאינו הגון אינו מקיים מצות צדקה, גלענ"ד דהיינו דווקא
מכוון לשמה [וכשהוא הגון מקיים המצוה אף בלא כוונה, כמבואר ברש"י
קרא (ה', י"ז) בשם ת"כ], אבל כשעושה המצוה לשמה מקיימה אף בעני שאינו
הרי מבואר בעירובין הנ"ל שהכל עתידין שיתנו ריח, וא"כ מצד סופו כל עני
הגון. הנה המהר"ל (בגו"א, שבת ע"ד) כתב דמותר ליטול ידיו על זרעים, דאינו
לוריעה, ואף דהוי פסיק רישא, כיון דאין המלאכה נעשית מיד שרי, וביארתי
מבואר בש"ס (ב"ק ס', א) לענין זורה ורוח מסייעתו דהוי גרמא, רק משום
תו משווי ליה מעשה, ועי' אהעו"ז (סי' שכ"ח), ה"נ כשאין המלאכה נעשה
י רק גרמא, רק מחשבתו משווי ליה מעשה, ע"כ באינו מתכוון שרי, כיון דליכא
ה לשווי' מעשה. וה"נ במצוה [דדומה לעבירה לענין כוונה, כמבואר ברש"י
"ה כ"ח, א) גבי כפאו ואכל מצה, שדמי למתעסק בחלבים ועריות דחייב, שכן
כשאינו רק גרמא בעינן כוונה לשווי' מעשה. וכשנותן צדקה לעני שאינו הגון,
עכשיו ליכא מצוה רק מצד העתיד, ולגבי העתיד חשיב רק גרמא ובעינן
ע"כ דווקא בעושה לשמה נחשבת מצוה. (ע"ע לעיל פ' עקב, ע' ר"ח, ולהלן פ'
ג, ע' רי"ט — המגיה). (תרפ"ד)

ארבעים יכנו ואתו רבנן בצרו חדא (מכות כ"ב, ב). הרמז בזה, שאיש הישראלי
וטא חטא שלם שיהיה כולו רע, ע"כ אף דמעיקר הדין חייב ארבעים מלקות,
זה כשהחטא הוא בשלימות, מבריח מן הקצה אל הקצה, בלי צד לימוד זכות.
ת (ל"ב, א), אפי' תתקצ"ט באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול. והמהרש"א
איך אפשר שבאותו מלאך יהיו צדדי חובה וצדדי זכות, הא מעבירה נולד מלאך
וממצוה מלאך טוב עי"ש, אך התירוץ, שיש עבירה שאין כולה רע, רק יש
טוב ג"כ, כעין שכ' התוס' ריש נזיר, שכמו בת"ח בשבת כך בנזיר נקרא חוטא
קדוש, ותרתי איתנייהו ביה עי"ש, וכעין זה מבואר במד' (תנחומא תשא, ב')
א וראה מעבירות באו לידי זכויות, מעגל באו למשכן, ממכירת יוסף באו
ו העולם בשני רעב, ולכאורה יפלא איך אפשר שמעבירה תצמח זכות, אך
כנ"ל דבעבירה שלהם היה מעורב גם צד טוב, כי מכירת יוסף מחמת שחשבו
זיו נידחים מן הקדושה כעשו וישמעאל, ויוסף הוא הנבחר, כמש"כ הספורנו
ל"ז, י"ז), וזה הכאיב להם יותר מהכל, ע"כ עשו מה שעשו, כדי שלא להיות
מהקדושה, כמו שמים התחתונים בוכים אנן בעיין למהוי קדם מלכא (תקו"ז,
), חשק דקדושה שהיה מעורב במעשה מכירת יוסף, גרם טובה לכלכל העולם
רעב. ומ"מ היה חטא, ומזה באו כל הגליות כדאי' בזוה"ק (זוהר חדש, וישב),

ובמק"א הארכתי). ואתו רבנן ועיינו בכל נפשות ישראל, שאפילו הגרוע שבהם אינו חוטא חטא שלם, שיהיה כל המעשה רע בלי צד טוב, ע"כ בצרו חדא.

ובזה י"ל הא שמבואר בזוה"ק (ויחי רי"ט, ב) דלחטא הידוע לא מהני תשובה, ואילו בגמ' (יומא פ"ה, ב) מבואר דלכל עבירות מהני תשובה וכן כתוב בכל הספה"ק. ולהנ"ל י"ל דבעצם לא מהני תשובה לחטא זה, אך כל זה כשהחטא הוא חטא שלם מכל צד בלי צד לימוד זכות, אבל כבר נתבאר, דאיש ישראל אינו חוטא שום חטא שיהיה שלם מכל צד, ומהאי טעמא אע"ג דכתיב ארבעים יכנו אתו רבנן ובצרו חדא, והעידו על כל ישראל שאפי' הפחות שבפחותים כל אשר בשם ישראל יכונה, אין חטא שלו שלם. וה"ה בנדון דידן לענין חטא הידוע, אין החטא שלם ברצון שלם בכל עשרה עמקים שבלב, וכיון דמקליש קליש, שוב מועילה תשובה, ונכון בס"ד.

והנה הרמב"ם הקשה (בשמונה פרקים, פ"ח) למה נעגשו המצרים, הלא נגזר ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה? ותירצו המפרשים, שהוסיפו לענותם יותר על הנגזר. וככה י"ל דהיצה"ר, הוא שרו של עשו ג"כ, אף שניתן לו רשות לפרוש רשת ליד רגלי בני אדם ולהסיתם לחטוא, מ"מ יש לו מידה קצובה, והוא מוסיף בהסתה יותר על הרשיון שניתן לו, וזה צד הלימוד זכות שיש בכל חטא, כי מעורב בו חלק אונס ג"כ, כי מה שמוסיף להסית יתר על המידה הוא כמעט כאונס. אך יש בו בחטא חלקי רצון ג"כ, ואם לא כן לא היה ליצר הרע שליטה, וסוף סוף יש בו ג"כ צד זכות וע"כ אתו רבנן ובצרו חדא.

ובזה יש ליתן טעם על מ"ש (אחרי ט"ז, כ"ב) ונשא השעיר עליו את כל עונותם, ובמדרש (תולדות פס"ה, י') עשו איש שעיר ונשא עליו עוונות תם. וי"ל הטעם ע"פ מה שכתוב בחוה"ל (שער הכניעה פ"ט), דהמדבר לשון הרע נוטל עוונות חברו עליו, ויצה"ר הוא המסטין, אך שלוחא דבי דינא מותר לספר לשון הרע, כדאי' במו"ק (ט"ז, א), אך דווקא כשמספר האמת, אמנם השטן שמשטין על כל החטא, ובאמת יש בו צד זכות שהוא עצמו אשם בזה, א"כ מה שמוסיף להשטין יותר על המגיע הוי כלשון הרע, ע"כ ונשא השעיר וכו' כל עונותם עונות תם, היינו אפי' חלקי החטא שהם בפשיעות האדם. (חרס"ג)

ארבעים יכנו לא יסיף פן יסיף להכתו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך (כ"ה, ג'). ברש"י, מכאן אזהרה למכה את חבירו. וקשה למה נכתב איסור הכאה לחבירו כאן, כשמכה עפ"י בית דין רק שמוסיף על המספר, ואיך נכללה כ ל ה כ א ה בלשון: לא יוסיף. גם קשה לשון: מ כ ה ר ב ה, דהרי אפי' במכה כל דהו איכא לאו זה. גם קשה: ונקלה אחיך לעיניך, למה ליה למימר כאן האיסור משום שנקלה, והרי אפי' כשמכהו באופן שאין לו להמוכה בזיון ג"כ עובר משום עצם צער ההכאה. גם קשה הסמיכות מזה ללאו דלא תחסום.

ונראה דהנה בקרא כתיב: ארבעים יכנו, ואתו רבנו ובצרו חדא, וכתב המהר"ל ז"ל (באר הגולה, באר א') דמספר מלקות ארבעים הם כנגד ארבעים יום של יצירת הולד, ויצירת החומר בל"ט יום, ויום המ' הוא לצורה, והצורה בעצמותה אינה מקבלת קלקול, רק מחמת היותה מצורפת אל החומר מקבלת גם כן פגם וקלקול מן החטא שגרם קלקול אל החומר, ע"כ בתחילה הדין ארבעים יכנו, אך אחר שלקה ל"ט כנגד החומר, ונסתלק פגם החומר, ממילא גם הצורה אין בה יותר פגם, כי הצורה בעצמותה הרי אין בה פגם, רק בהיותה מצורפת לחומר פגום גם הצורה פגומה, אבל בהתבטל

הסיבה דהיינו פגם החומר בטל המסובב שהוא פגם הצורה, ע"כ אתו רבנן ובצרו חדא, עכדפח"ח ושפתים ישק.

ונלענ"ד להוסיף נופך, דחכמי המחקר אמרו שכל ב' כוחות שמתחברים יוצא מן ההרכבה כוח שלישי חדש שלא היה כלל מעיקרא בכל אחד בפני עצמו. והנה ל"ט יום של יצירת הוולד הם ל"ט כוחות הנפש, כי מסתמא נוצר בכל יום ויום כוח חדש [דאל"כ לא היה צריך ל"ט מלקות, אם היו כל הל"ט יום אך יצירה אחת, וע"כ בכל יום יש בולד יצירה בדבר חדש], וביום הארבעים בא צלם האלקים הוא הצורה, והוא המחבר כל הל"ט כוחות יחד, ממילא נצמח מכולם יחד ע"י הצירוף כוח אחד חדש שלא היה מעיקרא בכל אחד בפני עצמו, ע"כ ראוי שיהיה מלקות ארבעים, ל"ט כנגד כל כוח בפני עצמו בלעדי הצירוף, ואחד כנגד הכוח החדש שבא ע"י הצירוף. אך כיון שהנשמה עצמה אין לה חלק בחטא, ואם ילקה הגוף יהיה בזיון לנשמה, ע"כ אין מלקין אותו הכאה זו האחרונה. ומה שלוקה ל"ט הוא משום דאיתא בספרים שע"י החטא הנשמה הקדושה פורשת מן האדם ונפרדת ממנו, ע"כ בעת היות הנשמה נפרדת ממנו לוקה ל"ט, ואח"כ הנשמה חוזרת אליו אחר שנתנקו כל חלקי החומר. ודווקא ל"ט מלקות מכים אותו שאז עדיין הנשמה אינה מצורפת עם החומר, כי חלפה הלכה לה אחר החטא, אבל אחר הל"ט מלקות שהנשמה באה בחזרה, א"א להלקות החומר, כדי שלא יצמח בזיון להנשמה. ואין לומר שלא תבוא הנשמה בחזרה עד אחר מלקות מ', זה אינו דכ"ז שאין הנשמה בחומר אין לה כלל רק ל"ט כוחות, דכוח המ' בא רק מחמת צירופם יחד, וזה א"א להיות רק באמצעות הנשמה שהיא המחברת כולם יחד, כנ"ל.

וע"כ כתוב: ונקלה אחיך לעיניך, דעיקר טעם האיסור מצד בזיון הנשמה, והנשמה אינה מרגשת המכה רק עיקר צערה היא בזיון. וכן איתא בספרים שכל עונש גיהנם לנשמה הוא רק בושה. וע"כ כתיב: אחיך, ורש"י מעיר: דעד עתה קוראו רשע ומשלקה קוראו אחיך. ולהנ"ל אתי שפיר, דהנשמה מעודה לא היתה בכלל החטא, ע"כ נקרא אחיך. וע"כ כתיב: מכה רבה, להורות שעצם המכה מצד עצמה אינה חטא, רק מחמת שמתפשטת גם לנשמה שלא היתה בכלל החטא, וע"כ כתיב מכה רבה, דעיקר האיסור מצד התפשטות המכה לחלק שלא חטא, ורבה אין פירושו בכמות רק באיכות.

והנה הרמב"ם (בשמונה פרקים, פ"ח) הקשה למה נענשו המצרים על שהעבידו את בני ישראל, הרי נגזר עליהם: ועבדום ועינו אותם. ותירצו המפרשים דמ"מ כוונת המצרים לא היתה לכך. ונראה להוסיף ביאור לפי מה דאיתא בש"ס (מנחות ס"ד, א), דפרש מצודה להעלות דגים והעלה דגים ותינוק, רבא אמר חייב, זיל בתר מחשבתו, ותמוה לכאורה איך יחויב על מחשבה בלבד, אף דמצינו (קידושין פ"א, ב) חשב להעלות בשר חזיר והעלה בשר טלה צריך כפרה, אבל לא שיהיה חייב על זה. אך החילוק פשוט, דשם כשהעלה בשר טלה לא עשה בפועל שום עבירה, משא"כ בהעלה תינוק דחילל שבת, אלא דפיקוח נפש דוחה, וסבירא ליה לרבא דהיכא דכוונתו לצוד דגים ולא לפיקוח נפש, לא ניתן לדחות, ושוב חייב על חילול שבת שעשה בפועל. [ובמק"א ביארתי לפי מש"כ הרמב"ן (יתרו כ', ח') בטעם עשה דוחה ל"ת, משום דעשה אהבה ול"ת יראה ואהבה עדיפה מיראה, וכל זה במתכוון למצוה, אבל בלא כוונה לא נחשבת אהבה, שאף דמצוות אינן צריכות כוונה ויוצא ידי חובת המצוה בלא כוונה, מ"מ אהבה ליכא בלא כוונה, ושוב לא שייך עשה דוחה ל"ת].

והנה בסליחות לערב ר"ה אומרים הפסוק (ויקרא י"ח, כ"ה): חלילה לך וגו'

להמית צדיק עם רשע וגו', ולכאורה תמוה, וכי אנו חשובים בע
אנו יראים רק פן יהיה הדין להמית צדיק עם רשע, בתמיה. ור
בס' שערי אורה (שער ו', דף ע"א, ב), דמידת החסד מלמדת ז
עינו צדקת, ואם תלקה ידו גם עינו הצדקת תרגיש הצער וכו', עי"ש
שלא להמית חלק הצדיק שבאדם עם חלק הרשע שבו, כיון שבו
יש בו הרבה נקודות טובות וחלקים טובים, וכשיענש גם חלקי
וזה: חלילה לך וגו' להמית צדיק עם רשע.

וככה בישראל שנענשו בגלות מצרים, מ"מ יש בהם הרבה ד
להם יסורי הגלות, אך שהוא כעין עשה דוחה ל"ת, שמחמת הכ
משגיחין על הל"ת, וצריך לבחור הרע במיעוטו, ה"נ מחמת הכרז
לישראל קודם מ"ת, היתה הגלות מוכרחת, אף שגם חלקי הטוב
בחירת הרע במיעוטו, וכעין עשה דוחה ל"ת. ע"כ אם היו המצרים
רצון קונם לא היה איסור כלל. אך כיון שנתכוונו להנאת עצמ
גמורה במעשה [לא במחשבה לבד] מצד חלק הטוב שבישראל ש
מכוון המצוה כלל ודו"ק.

וככה הוא במכה את חבירו. לכאורה קשה למה יהיה איסור,
אצבעו מלמטה אלא א"כ גוזרין עליו מלמעלה (ע' חולין ז', ב)
לו קלל (שמואל-ב' ט"ז, י'), וא"כ לא חטא מאומה ולמה ילקה
שנגזר עליו כי יתייסר בהכאה זו מחמת איזה חטא, מ"מ יש בו
ייסור זה כלל, וכיון שאין בכוונת המכה לעשות רצון קונו לא
מחמת שמכה גם חלק הטוב שזו אינה מצוה כלל. ולפי"ז מדוקדי
חבירו גרמז בלשון: פן יוסיף להכותו, דעיקר האיסור הוא מצד ה
ההכאה, דהיינו מחמת שגם חלק הטוב נלקה, ולולא זה לא היה איס

וי"ל דזה טעם סמיכות פסוק הנ"ל ללאו דלא תחסום, ד
תחסום משום דרוב בעלי חיים יש בהם נפשות מאנשים המגולגל
התורה לצער בעלי חיים יותר מדי, כי הצער מגיע גם לנפש ד
מספר הגלגולים. והוא דמיא ללאו דלא יוסיף, דפשוטו קאי ע
שעיקר איסורו מחמת שהנשמה ג"כ מרגשת העלבון, כנ"ל, ולולא
בהכאת המ'. ככה בלאו של לא תחסום אין האיסור מצד הבהמה
לגוף האדם שהיא נפש הבהמית, עי' בס' החינוך, מצוה ת"ל]
הנפש המגולגלת בה, שמרגישה ג"כ הצער, ע"כ סמכו ענין לו.

השמר בנגע הצרעת וגו', זכור את עשה ה' אלקיך למרים
ברש"י, אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת אל תספר לשון הרע.
שדברה באחי' וכו'. יש לבאר ענין מידה כנגד מידה, שתהיה צרע
דהנה כתיב בלשון הרע: לא תשא שמע שוא, והקשה בס' שערי
דהא לשון הרע אסור לספר אפילו על אמת. ונראה דהנה בס' הי
דרבי אומר שיום הכפורים מכפר אפי' לשאינם שבים (יומא פ"
חטא שאין מועיל בו תשובה, מ"מ יוה"כ מכפר גם על זה. ונרא
דאית' בזוה"ק (ויחי רי"ט, ב) דלא מהני תשובה ע"ז, ובש"ס לא
דחטא חמור כזה אי אפשר שיצה"ר יסית לבר ישראל לחטוא בו

4

מתוך מסורת הרב
R' Joseph B. Soloveitchik

exalted; His glory is above earth and heaven. And He will have exalted the pride of His nation, causing praise for all His devout ones, for the Children of Israel, His intimate people. Halleluyah!

Halleluyah! Sing to HASHEM a new song, let His praise be in the congregation of the devout. Let Israel exult in its Maker, let the Children of Zion rejoice in their King. Let them praise His Name with dancing, with drums and harp let them make music to Him. For HASHEM favors His nation, He adorns the humble with salvation. Let the devout exult in honor, let them sing joyously upon their beds. The lofty praises of God are in their throats, and a double-edged sword is in their hand — to execute vengeance among the nations, rebukes among the governments. *Chazzan* — To bind their kings with chains, and their nobles with fetters of iron. To execute upon them written judgment — that will be the splendor of all His devout ones. Halleluyah!

Halleluyah! Praise God in His Sanctuary; praise Him in the firmament of His power. Praise Him for His mighty acts; praise Him as befits His abundant greatness. Praise Him with the blast of the shofar; praise Him with lyre and harp.* Praise Him with drum and dance; praise Him with organ and flute. Praise Him with clanging cymbals; praise Him with resonant trumpets. *Chazzan* — Let all souls praise God,* Halleluyah! Let all souls praise God, Halleluyah!

Blessed is HASHEM forever, Amen and Amen. Blessed is HASHEM from Zion, Who dwells in Jerusalem, Halleluyah. Blessed is HASHEM, God, the God of Israel, Who alone does wonders. *Chazzan* — Blessed is His glorious Name forever, and may all the earth be filled with His glory, Amen and Amen.

כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ — *Let all souls praise God.* According to the Midrash (*Yalkut Shimoni,* Volume 1 §20), this phrase means "let *every breath* (נְשִׁימָה) praise God." Were we not led astray by sin, we would sense God in every breath, in the very rhythm of life. In the absence of sin, God's presence would be evident in every natural encounter. The whisper of the Master of the universe would be heard in the bubbling of every crystal spring, His immanence perceived in every sunrise and sunset (*Before Hashem,* p. 4).

Pure spark within

The Rav quoted R' Dov Ber Rivkin who translated this phrase to read: "Let the *entire soul* praise God." *Teshuvah* is possible only because the inner layers of one's soul, his נְשָׁמָה הַפְּנִימִית, the core of his persona, remain pure and uncorrupted. The act of *teshuvah* then extends that purity to the rest of the sinner's personality. Spiritual exile occurs when a person is imprisoned within himself, when his נְשָׁמָה הַפְּנִימִית is held captive by the outer layers of his soul. One who is afraid of this inner soul can never repent. One must recognize that his true personality lies with this inner soul...

vidual knows what he has done and the Rebbe perceives it too — and by his glance the Rebbe elevates him. Healing him, the Rebbe invests him with the requisite strength to enable the good within him to overpower whatever is not good within him.

For even when a man has sinned, the Jew within him remains. This is the inner meaning of the teaching of the Sages, אַף עַל פִּי שֶׁחָטָא, יִשְׂרָאֵל הוּא — "Even though he has sinned, he is a Jew": the essential *he* within him is Jewish. Overtly he may be not good; he may be a sinner, a sick man. His head and hands are ailing — he does not put on *tefillin* — and similarly with other organs. Nevertheless, the essential *he* within him is a Jew.

The word "he", in the indirect third person, implies something that is hidden from view. Since the essential hidden "he" in every Jew remains healthy, a glance from a *tzaddik* invests an ailing man with strength, enabling his healthy side to overpower his unhealthy side.

[5.]

There are two basic approaches to healing: (a) treating the ailment by medication, and (b) strengthening the healthy organs so that they will be able to win the battle against the affected ones. This is also true in the spiritual sphere. If someone is ill with relation to *tefillin* or *Shabbos* or Family Purity or the dietary code or whatever, there are two basic approaches — (a) treating these ailments, and (b) invigorating the individual's healthy side. True healing combines both.

This is implied in the verse, פְּעֻלַּת צַדִּיק לְחַיִּים — "The deed of a *tzaddik* brings life." A glance from a *tzaddik* lends strength to the essential *he* within him, which remains Jewish: "even though he has sinned, [his] *he* is a Jew." That glance arouses the sinner's innermost self, transforming him to a penitent.

Even though he has sinned: Tractate *Sanhedrin* 44a.
Approaches to healing: *HaYom Yom*, entry for 28 Menachem Av.
The deed of a *tzaddik*: *Prov.* 10:16.

Actually, to gaze upon someone who has evil within him is an act of considerable self-sacrifice; how much more so if one is to look upon him benevolently. There is another kind of look which can turn someone into a heap of bones. This kind of approach is in place only where it is necessary to nullify the forces of evil by means of rejection. Even regarding those whose lives are utterly off track, the Divine intention is that "the evil man should return from his path and *live*." As G-d declares, "I do not desire the death of the one deserving death." Because He desires repentance, the glance of a *tzaddik* must be benevolent.

Occasionally there may be an intense look accompanied by a few stern words which penetrate the listener through and through. Though they prickle and cauterize like the words of the Passages of Rebuke in the Torah, the ultimate intent of such words is benevolent. (This is discussed in *Likkutei Torah*, in the *maamar* beginning, *BeShivri Lachem Mateh Lechem*.) Generally, though, the way a *tzaddik* looks upon a sinner springs from self-sacrifice.

The sin of the Tree of Knowledge lay in the fact that Adam gazed upon the place of the *kelippos*, the forces of evil. Before the sin, the *kelippos* and the unholy Other Side of the universe were situated below all the worlds. Evil is a created entity (as in the phrase וּבוֹרֵא רָע — "Who creates evil"); it was below all the worlds and unconnected with the world. However, when Chavah (Eve) transgressed G-d's command, evil became dominant and all created things came to contain a mixture of good and evil. Intending to rectify her misdeed, Adam gazed upon the place of the *kelippos*. (This was his sin, because he was not a Rebbe.) [...]

Nevertheless, the [infinite] *Ein Sof*-light that preceded the *Tzimtzum* illuminated afresh. Concerning this the *Etz Chayim*

A heap of bones: Cf. Tractate *Shabbos* 34a.
The evil man should return: *Ezek.* 33:11.
I do not desire: *Ezek.* 18:32.
Passages of Rebuke: *Lev.* 26:14ff.; *Deut.* 28:15ff.
Likkutei Torah: On *Parshas Bechukosai*, p. 48a ff.
Who creates evil: *Isa.* 45:7.

6

Einstein: His Space and Times (Steve Gimbel, 2015)

and the oppressed will think differently. Jews in different parts of the world had different particular experiences, but among them existed a common bond that stemmed from the place that Jews everywhere have been forced to occupy. In this sense, Jews form an artificially constructed but very real nation spread throughout the world, and wherever they were, Jews were not safe.

In Germany, this lack of security led to very different approaches within the community. One stance was assimilationist —they hate us because we are different, so we will be safe if we become like them. Some of Einstein's friends were what we can call "strong assimilationists"; that is, they tried to become "purely" German by eliminating their Jewishness altogether. The chemist Fritz Haber came from a Chassidic family but converted to Lutheranism and did whatever he could to be as patriotically German as possible.[12] Haber worked at the highest levels of government open to a scientist, and during World War I led the German program that developed chemical weapons. Haber loved Germany and did everything in his power to receive its love as well. But Einstein disapproved, asserting that no matter how much he or any other strong assimilationists strove to deny who they were and adopt a new mode of being, they would never be accepted. Try as they might, the Germans they so longed to be one with would always exclude them.

A second route is "weak assimilation—that is, try to be authentically German *and* Jewish. Many of these groups shared the non-Jewish German disdain for the Ostjuden and strove to show that they as German Jews should be associated with the Fatherland and not with their eastern cousins. When one such group, German Citizens of Jewish Faith, wrote to Einstein in April of 1920 requesting his participation in a panel discussion of antisemitism, he declined, writing, "More dignity and independence in our own ranks! Not until we dare to see ourselves as a nation, not until we respect ourselves can we gain the respect of others, it must start with us then it will follow. . . . Can the 'Aryans' have respect for such sycophants?"[13] Assimilation, strong or weak, was a dead end, Einstein believed. Jews would not gain anything by rejecting the community in part or whole. German Jews would never be accepted by the non-Jews as "authentic." The self-loathing that was the result of the antisemitism must be rejected, not embraced. Its internalization could not be turned into anything healthy.

Jews must see all other Jews as their cousins, but one could not, as the German Citizens of Jewish Faith were trying to do, reduce Judaism to a matter of faith. "What are the characteristics of the Jewish group? What, in the first place, is a Jew? There are no quick answers to this question. The most obvious answer would be the following: A Jew is a person professing the Jewish faith. The superficial character of this answer is easily recognized by means of a simple parallel. Let us ask the question: What is a snail? An answer similar in kind to the one given above might be: A snail is an animal inhabiting a snail shell. This answer is not altogether incorrect; nor, to be sure, is it exhaustive; for the snail shell happens to be but one of the material products of the snail. Similarly, the Jewish faith is but one characteristic product of the Jewish community. It is, furthermore, known that a snail can shed its shell without ceasing to be a snail. The Jew who abandons his faith (in the formal sense of the word) is in a similar position. He remains a Jew."[14]

By doing their best to include themselves with the Germans to the exclusion of the Ostjuden, the German Citizens of Jewish Faith had inadvertently excluded Einstein. He had no "Jewish faith," so he was being asked to address the exclusion of Jews by a group that excluded him. The problem was not their definition, it was their impulse to exclude. Assimilationism in all of its forms, Einstein thought, was not only doomed to be ineffective, but dangerous to the Jewish community itself.

But Zionism also seemed to be complicated. For Einstein,

התכנסו — כאמור — גדולי ישראל לדון בדבר, להתיישב ברוב יועץ, כדת מה לעשות לנוכח דרישות הממשלה. לאחר הפצרות הרבנים פתח רבינו הגר"ח מבריסק זצ"ל ואמר:

"בפרשת וילך נאמר 'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל' (דברים לא, יט) — הרי, שיגיע זמן שכלל ישראל יכשלו, ח"ו, בהפרת הברית שכרתו עם הקב"ה, ומה העצה לדבר? — אומרת התורה: **'וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו'** ישנה כאן הבטחה שהתורה הקדושה לא תשכח מפי זרע ישראל עד סוף כל הדורות, אבל בתנאי שהתורה תשאר בשלמותה ובמתכונתה בקדושתה ובטהרתה. **אז תשמש התורה ל'עד' לפני הקב"ה.** אבל אם יבוא זמן בו ירצו זרים לשנות איזה שהוא שינוי, ולו הקל ביותר, שוב אינה יכולה להיות ל'עד'".

"**והנה עתה — המשיך רבינו הגר"ח** — ישנם כאלה אשר באים להבטיח את קיום התורה על ידי שישנו בה משהו, וטענתם בפיהם שאלולא כן, יפסיקו הבריות ללמוד תורה. אבל התורה זועקת כנגדם 'אל תדאגו עבורי — אם אשאר בשלמותי, הכל ישאר בשלימותו, אבל אם חלילה לא אשאר בשלימותי, הכל יתבטל ואיננו!'".

וכאן סיים הגר"ח את משאו בפסיקה נחרצת: "רבנים גדולי תורה, אין אתם זקוקים לדאוג למען קיומה של תורה. אפילו אם הרבנים לא יוכלו ללמד תורה, מחמת שלא ילמדו את שפת המדינה, הרי שהחייטים והסנדלרים ילמדו תורה, שכן כך הבטיח הבורא 'כי לא תשכח מפי זרעו'..."

הרב אשר ברגמן שליט"א
"שימושה של תורה" (ב"ב תשנ"ח) ע' קצ"ו

כי לא תשכח מפי זרעו - לגמרי

פעם בשיחה הזכיר הרב (הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל גאב"ד פוניבז') זצ"ל דברי פירש"י בפסוק "כי לא תִשָּׁכֵחַ מפי זרעו" (דברים לא, כא) "הרי זו הבטחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי". והטעים שאפשר להבין תיבת "לגמרי" בתרי אנפין: (א) ביחס לזרעם, שח"ו לא מכולם תשתכח תוה"ק, אלא תמיד ישארו בני חמד שלא תמוש מפיהם התורה; (ב) אפילו ביחס לשוכחים רח"ל, שלא ישכחו לגמרי שִׁכְחָה מוחלטת, אלא יִשָּׁאֵר בנפשם זיק של יהדות ועוד התקוה קיימת שישובו אל ה' ותורתו.

הרב אהרן סורסקי שליט"א
"הרב מפוניבז'" (ב"ב תשנ"ט) ח"ב, ע' ש"ב

לקוח את ספר התורה הזה...

שמעתי מהרה"צ מבעלזא זי"ע, לפרש הפ' (דברים לא, כו) לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ד' אלוקיכם והיה שם בך לעד. ופירש"י, נחלקו בו חכמי ישראל בבא בתרא (יד.), יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח בתוך הארון, עכ"ל. דבזמן הזה, משרבו הצרות ונתמעטו הלבבות, ואין אפשרות להרבות בתעניות וסיגופים, העצה היא לתקן על ידי

לפום שאון - פרשת עקב
רי שאון פינקוס צ"ל

בטחון אמיתי הוא לא לשאול את הרב מה לעשות, אלא לראות את כל השכנים קונים 'פלדלת', לראות שכל יום היו בבנין שלי עשרים גניבות, ואעפ"כ להחליט שלי אין שום בעיה, לי יש מי ששומר על הבית שלי. הקב"ה שומר עלי! ואם תשאל, מדוע הוא לא שמר גם עליהם? - אינני יודע, וזה גם לא עסק שלי! וכי יודע אני כל דבר בעולם?! כמו שאינני מבין מדוע הקב"ה עשה אותי עם שני אוזניים ואף אחד, ולא ברא לי שני אפים ואוזן אחת - כך אינני יודע מדוע הקב"ה לא שומר עליהם... אני יודע שאני סומך על הקב"ה וזהו! לא קונה 'פלדלת'! זהו בטחון!

מזה שנים שואלים אותי שאלות בהלכות בטחון. אנשים צריכים לדעת שאין דבר כזה! אם אתה שואל - סימן שאין לך בטחון, ממילא אין לך מה לשאול אותי... כי בטחון הוא דבר שבין האדם לקונו.

הרי אף אחד לא יבוא לשאול אותי שאלה כזו: "אבי אמר שיתן לי מאה שקל בחודש, האם אני יכול לסמוך עליו"?... וכי יכול אני לדעת האם יוכל לסמוך על אביו?! האם אני מכיר בכלל את אביו ואת הקשר שלו עם בנו?!

וכך גם לענייננו: אני אמנם מכיר את הקב"ה, אבל אינני מכיר את השייכות שבינך ובין הקב"ה, את הקשר שלך אליו, וא"כ כיצד אוכל לפסוק לך? זהו דבר התלוי בלבך, איזה קשר יש לך עם הקב"ה.

דבר זה באופן מעשי דורש הרבה תקיפות הדעת, ואכן זו אחת מהעבודות הקשות ביותר שישנן ביהדות.

❖ ❖ ❖

הקשר עם השי"ת נשלם במסירת הלוחות

וְאֶתְפֹּשׁ בִּשְׁנֵי הַלֻּחֹת (ט, יז)

בירושלמי תענית (פ"ד ה"ה) איתא, שבחטא העגל אחר שירד משה וראה את העגל, היו הלוחות מבקשין לפרוח, והיה משה תופסן, דכתיב: "ואתפוש בשני הלוחות".

ולכאורה אינו מובן, שהרי משה רבינו שבר הלוחות מיד אחר כך, וא"כ מה איכפת לו אם יחזרו לשמים, שהרי בכל אופן עם ישראל לא קיבלו אותם, ומה הענין לחטוף אותם ולשברם?

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

ונראה, שאם היו הלוחות חוזרות לשמים היה מתבטל כל הקשר שנוצר בין הקב"ה לכלל ישראל ע"י נתינת הלוחות, כי נמצא שלא היתה כלל נתינת לוחות לישראל.

לכן התאמץ משה לתפוס את הלוחות, ובזה נשלמה מסירת הלוחות לישראל, וחלו הקידושין בין השי"ת לישראל, ומעתה נתקשרו ישראל להשי"ת בקשר של קיימא. ואף שהלוחות יישברו, אבל הקשר לא יינתק לעולם.

❖ ❖ ❖

"ניפול" - תפילה מתוך הכנעה

וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי ה' אֶת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפָּלְתִּי (ט, כה)

ניפול היא תפילה הדומה למה שנאמר: "ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותיפול לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן", והיא צורה מיוחדת של בקשה נמרצת, הכוללת הכנעה גדולה עד שנופל בהתבטלות לפני הקב"ה.

ויש בזה תרתי: חדא מה שהיא צורה מיוחדת של תפילה, ועוד מה שהיא הלכה כוללת לכל אופני התפילה שיהיו דוקא בצורה זו. והיינו שהענוה וההתבטלות היא הצורה הנכונה של כל מהות התפילה.

ונראה, שאת דרך התפילה עלינו ללמוד מהלכות מתנות עניים, שכן דבר המסתבר הוא שהקב"ה עונה לתפילת אדם כפי ההלכה שצריך כל אחד להיענות לבקשת העני, וז"ל הרמב"ם בהל' מתנות עניים (פ"ז): "לפי מה שחסר העני אתה מצווה ליתן לו, אם אין לו כסות מכסים אותו, אם אין לו כלי בית קונין לו, אם אין לו אשה משיאין אותו, ואם היתה אשה משיאין אותה לאיש. אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על סוס ועבד רץ לפניו, והעני ירד מנכסיו, קונין לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו, שנאמר 'די מחסורו אשר יחסר לו', ומצווה אתה להשלים חסרונו ואין אתה מצווה לעשרו. ועני המחזר על הפתחים אין נזקקים לו למתנה מרובה, אבל נותנים לו מתנה מועטת. ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם, ואפילו אתה נותן לו גרוגרת אחת, שנאמר 'אל ישוב דך נכלם'", עכ"ל.

וכמה הלכתא גבירתא בתפילה נוכל ללמוד מהלכות הנ"ל. אם נרצה שתיענה

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

10

אומרת עליהן - תמיד מעלות
הלבן מוילען בצל

ב כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת:
ג כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ

על דרך פשט

אומרת שאני תמיד כחבצלת אף בעת שאני כשושנת העמקים, וכמו שאמר דוד (תהילים סג, ב): צמאה לך נפשי בארץ וכו׳, וכמו שאמרו בזוהר (ח״א רכא, א) עד דלא אשתלם נקראת חבצלת כו׳ כיון דאשתלם ברזא דנשיקין נקראת שושנה, כמו שנאמר (ה, יג): שפתותיו שושנים.

ב) **כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות.** פירוש, השושנה שעומדת בין החוחים היא יקרה מאד, מחמת שאין שם אחרת כמותה, וגם יותר משעומדת בין שאר אילני פירות שאז ריח הפירות מבטלין את ריחה ואינה נותנת ריחה, אבל כשהיא עומדת בין החוחים אין מי שיבטל את ריחה וריחה ניכר מאד, ולא כן העומדת בפרדס שעיני הרואות ישוטטו על אילני המאכל ולא יביטו אליה בעינא פקיחא. ועוד שדימה אותה לשושנה, כי שאר הפירות העומדים בין החוחים והחוחים דוקרים בהם ונעשה בהם נקב או חבורה, אבל שושנה אע״פ שדוקרין בה חוזרת לכמו שהיתה, מחמת רכותה שהיא רכה ולא איכפת לה, וזהו שדימה אותה לשושנה. ואמר כן רעיתי בין האומות, כן ישראל לא היו מביטין למצוקות ותלאות ולא יחושו על זה לסור מאמונתם קצת.

ג) **כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים.** אומרת: יש לי שתי מעלות כשאני יושבת תחת צל כנפיו כתפוח בעצי יער, כי יש לו שתי מעלות: לישב בצילו יותר משאר אילנות, וליהנות מפריו. וכן הוא הענין בגמרא תענית (ה, ב): משל לאיש אחד שהיה מהלך בדרך והיה עיף ויגע ורעב וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקים ועליו נאים ומעין עובר תחתיו כו׳, אף אתה אם בתורה כו׳ אם בעושר כו׳. כי במשל

על דרך סוד

ב) **כשושנה בין החוחים כו׳.** אומר לה, כשושנה שגדילה בין המומים שנראית יפה ואינה צריכה להתנאות הרבה, רק כמעט הוא מתנאה בין מכרומיה, כן אמה רעיתי בין הבנות. שידוע שיש י״ב כפרים ג׳ לכל רוח מירושלים, והן נקראין בנות, והנמשל הוא נגד י״ב אומות שנטלו א״י מהם כמ״ש (דברים לב, ח): יצב גבולות עמים למספר בני ישראל. ומבאון לשושנה יש ג״כ י״ב מומים, ובשושנה שבין המומים הוא מספר הגרעינין שבתפוח, ומספר העלין הפנימים והחצונים כמספר שם המפורש ומספר היחוד שמיחדין בשמע ישראל, ולכן בו ג׳ אלפין, ומספר פ׳ ראשונה מבראשית ומספר הי״ד ואלהים ויליית, ולכן בי״ג מדות המורה נדרשת בהם. כל אלה שבטי ישראל אים אשר כברכתו ברך כו׳, אל רחום וחנון ונקה לא ינקה כו׳, וכן התפוח והשרביט וב׳ מיני עלין הפנימים והחצונים הוא שם הוי״ה יא׳ ואלהים עם המתוון והשילוב הידוע. וז״ש בין המומים בין הבנות, כי בנות במספר המומים.

ג) **כתפוח כו׳.** ברזא דחקל תפוחין, ומבגלת ושושנה הם בסוד ליל ולילה. והם ד׳ דרגין, תפוח ברזא דבגלת חקר, וכן דודי ברזא דהוי״ה, בגלו ופריו רזא דשני שמהן אחרינין, בגלו רזא דקוכה, ופריו רזא

11

THE VANISHING AMERICAN JEW

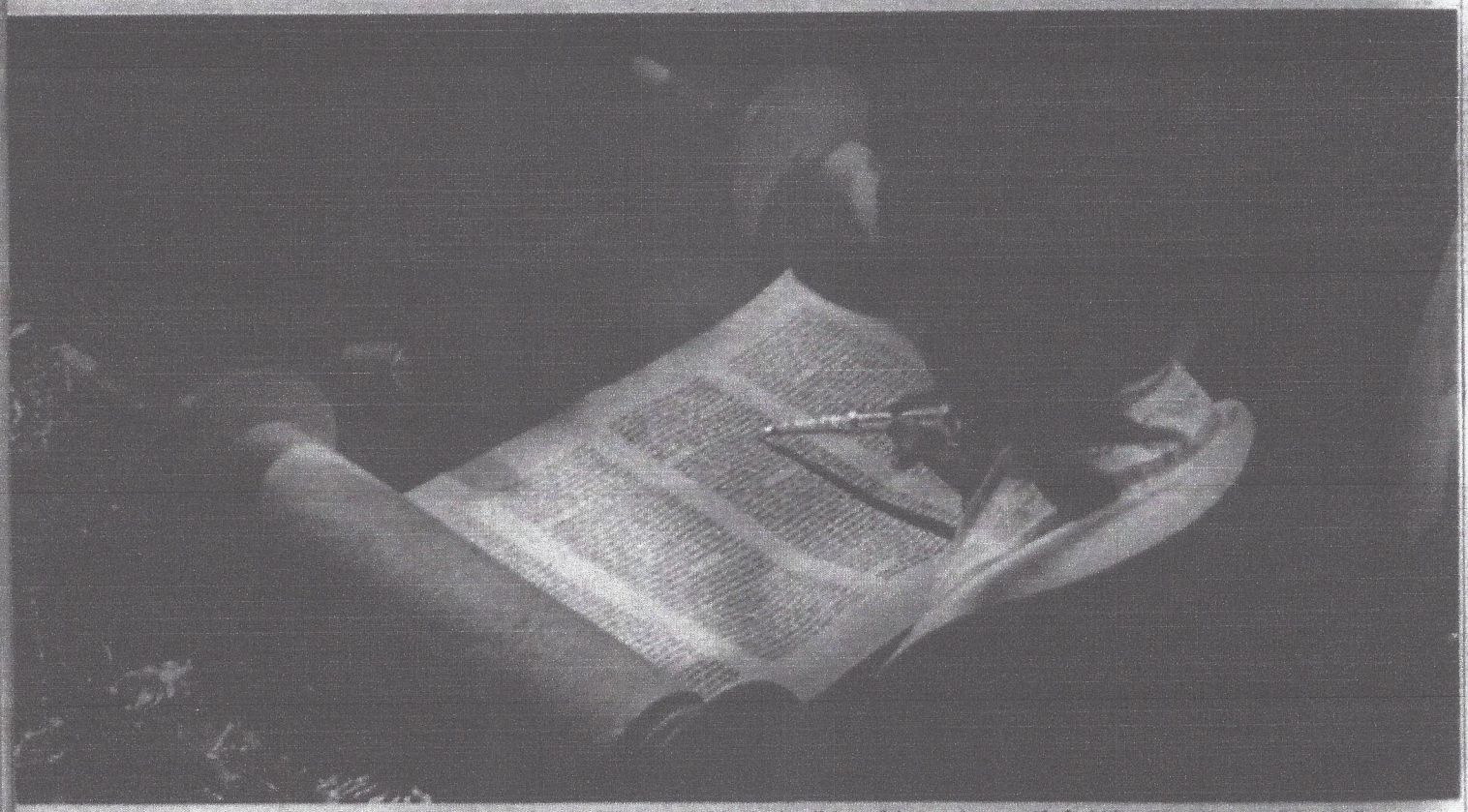

Contradiction: While more Jews than ever before are participating in religious affairs, marriages outside the faith are increasing at an "alarming" rate.

Leaders fear threat to Jewish survival in today's "crisis of freedom"

- New studies reveal loss of Jewish identity, soaring rate of intermarriage.
- Judaism may be losing 70 percent of children born to mixed couples.
- Because of low birthrate, Jews are "scarcely reproducing themselves."
- Jews may fade from 2.9 to 1.6 percent of U.S. population by the year 2000.

May 5, 1964

12

כ' אברהם ארלנגר שליט"א

אין חולקין את החלר עד שיהא בה ארבע אמות לזה ודי"א לזה. ע' משנ"ת בעה"ת בברכ"א עמ"ס ב"ב (י"א ע"א) ד"ה מתני'.

אאה"ת 1234567

חזו למילתייהו. ראיתי בספ"א חידוש גדול, שהוסיף כאן, דלפי מש"כ בריטב"א דבורגנין הן פחות מד' על ד', ואעפ"כ הן עיבור בין העיירות כיון דחזו למילתייהו, ולפ"ז ה"ה סוכה, וכן לגבי כל הנך ס"ל דאמרינן מיגו דהוה דירה לסוכה חשיב דירה לכל הני מילי, כדאיתא לקמן (ז' ע"א) מיגו דהוה דופן לענין סוכה הוה דופן לענין שבת.

והדברים מתמיהין, בשלמא לגבי עיבור העיר, כיון דחזו למילתייהו י"ל בשבת זו של סוכות ג"ז חזו למילתיי ונחשב לצירוף לעיר, וגם זה חידוש שיש לדון בו, כיון דהוה רק ערבי, ובערוך לנר מסתפק בזה, אבל לגבי עירובי חצירות ושתוף מבואות דבעינן בית ודירה דחזי לדירת קבע, מהיכי תיתי לן לחדש בזה מגו, בשלמא לגבי הלכות מחילה הרי ההלכה דהוה מחילה לסוכה, ועי"ז יש לזה חשיבות של מחילה גם לשבת, אבל לגבי שם בית ודירה, גם בסוכות לא נחשב כלל לבית, ורק לדירת ערבי, ומה שייך בזה מיגו.

דף ד' ע"א

אוצר החכמה

בענין ביטול כרים ועפר

ענף א'

א) **דבטלה** דעתו אצל כל אדם. לכאורה יש לחקור בביאור הך בטלה דעתו, אם נימא דכיון דריבא דעלמא לא מבטלי אין לסמוך על מה שאומר שהוא מבטל, שמא יגרר אחרי דעת כולם ויתחרט, או שאינו מבטל בלב שלם. או דזה דין, דכיון דאין העולם מבטל כרים וכסתות, לכן עדיין שם סוכה של למעלה מעשרים על זה, דאין מתמעט ע"י דברים שאין הדרך לבטל, גם אם כלפי שמיא גליא שהוא ביטל בלב שלם, ויבא אליהו ויאמר שלא יחזור בו, אעפ"כ עדיין לא נתבטל שם סוכה גבוהה עשרים, באופן שכל מי שרואה זה יקרא לזה ביטול ערבי, וסוכה גבוהה עשרים אמה.

ובסברא הי' נראה כלשון אחרון, כי אם ידע בעצמו שביטל בלב שלם למה לא יוכל בעצמו לסמוך על זה. וגם אם נימא דחיישינן שיחזור בו, י"ל דבשעתו מיהו ביטל. ואם מבטל בלב שלם, מסתבר שגם אם יחליט להסיר זה לא יתבטל הביטול מאחר שכבר הושם שם לעולם, אטו בעפר שביטלו יועיל שיחליט להסיר זה, לכאו' דומה למי שמחליט לחפור, דלא חיישינן כלל כל זמן שלא עשה כן. וכן לשון רש"י (ד"ה ואע"ג) בטלה דעתו אצל כל אדם ואין ביטולו ביטול.

ב) **אמנם** ברש"י (ג' ע"א) ד"ה לא הוי מיעוט, כתב שאין סופו להניח שם כל זי מפני הפסד ממונו, משמע מזה כלו' א'. ולשון סופו, משמע דבסוף ישתמש, ומשמע גם אם החליט, ואולי עי"ז לכתחילה ל"ה החלטה גמורה.

ויתכן דגם רש"י מפרש רק הטעם למה לא נקרא ביטול, כי אין מבטלין דברים של הפסד, שהרי בפשוטו קשה מה שהקשה הריטב"א דלזי ימי החג, כשיטת רש"י יכול לבטל, הרי על זה אין לו הפסד. וזה ל"ע לרש"י לשיטתי. ואם נימא דכיון דאין מבטלין לא מקרי ביטול גם אם החליט ואמר כן, משום דכל הרואה זה יבין שזה דבר שמונח במקרה וערבי, ואין מבחינים בזה לכמה ימים, אלא דזה לא מקרי חלק מקרקע הסוכה, כיון דזה דבר שסופו ליקח מפני הפסד, א"כ אתי שפיר טעי בסברא, אם כי בלשון יותר משמע שזה ענין מניאות הביטול ולא הדין.

ג) **ובמאירי** כתב אינו מיעוט שבטלה דעתו אצל כל אדם שאין **דעתם** להניח כרים וכסתות בקרקע שבעה ימים מחשש הפסד ממון, והרי הגשמים מצויים לבא, ומפסיד"ם, ולא מחמת הפסד הגשמים לבד עד שנדקדק בנר חנוכה שהוא בתוך הבית ואין שם חשש גשמים (ומשמע שהדליק שלא על פתח ביתו אלא כשעת סכנה או דר בעליה) שאף מחמת ומדרס והפסד לחות הקרקע אדם נמנע בכך, ואף בכרים נפחותים, שדרכן של בני אדם לבטלן בישיבה לשם, מ"מ לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין וכו' עכ"ל.

ומשמעות הדברים שקבעו דין שלא מהני ביטול, בלתי תלוי אם ביטל בלב שלם, אלא שיתכן שזו תקנת חכמים כמשמעות סוף הדברים הנ"ל, או בדרך שביארנו, שכיון שסתם כרים אין מבטלין אותם, כבר לא מקרי סתימה מעלייתא, שאין כאן דבר מבורר לפנינו.

ולשון הרמב"ם אינו מיעוט ואפילו ביטלום.

ענף ב'

ד) **והנה** לשיטת רש"י שצריך ביטול בפה, וזה ביאור לשון ביטלום, נגד הריטב"א, שכתב ביטול בלב סגי, אלא שריל ביטול לעולם לעומת ביטול לזמן, י"ב מה יסוד הדין דדיבור כאן, הא פשוט דכל מי שמייחד עור לתשמים מסויים בלבו סגי בזה, ע' בב"ק (סי' ע"ב) דמהני מחשבה, שע"י מתייחד הדבר כפי החלטת הבעלים ומקרי כלי לקבל טומאה, ולמה יצטרך כאן ביטול בפה. ואי"ת דשאני הכא דאינו עומד לזה, מה' נימא לפי רבנן דרי' יוסי שגם עפר שאין עתיד לפנותו צריך ביטול בפה. ול"ע. כקושיית הריטב"א שאין כאן שום חלות שאדם פועל בביטוי שפתיים.

ומש"כ הפנ"י דגם רש"י לא בדוקא וסגי בגמר בלבו, קשה מאד להוליא דברי רש"י לבטלה, שכתב להדיא בפיו, ואזר על זה שתי פעמים. וכ"כ בשו"ע וכ"כ רש"י בעירובין (ע"ח ע"ב) ד"ה אי בטלה.

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

13

לתיבות שלום

המגיד הקדוש מקוזניץ זי"ע: משל למלך שמרדו בו אוכלוסי המדינה והיה עציבו קמי מלכא, קמה כת קטנה אחת ונשבעו אמונים למלך להיות נאמנין לו עד טיפת דמם האחרונה, שאין לתאר את גודל הנח"ר והשמחה שגרמו למלך בשבועתם זו, אם כי בימי שלום לא היתה חשיבות בעיניו לכת קטנה כזאת, אבל בימי התמרדות קשים אין ערוך לשבועתם זו, והיא המקרבת את הגאולה. זה יעודנו ותפקידנו בדור הנוכחי, אם רואים שאוכלסי המדינה התמרדו במלך מלכי המלכים, הבה נקבע בדעתנו ובלבנו שאנחנו נהיה הכת קטנה, שבט הלוי, לגיונו של מלך, אשר נשבעים לו אמונים עד טיפת דמנו האחרונה. לא זה תפקידנו ללחום במורדים ולהכניע אותם, אלא בעיקר לחשל את השורות במעגל הפנימי של הכת הקטנה ולדאוג שתהיה חזקה ובריאה ברוחה ללא שמץ של תערובת פסולה.

ואת הרעיון הזה צריך להחדיר גם בלבבות הרכים להשריש בהם את ההכרה כי הם לגיונו של מלך, הם המה כת קטנה זו של הנאמנים למלך, רק בדרך זו נשחרר אותם במדת האפשר מן ההשפעה הנפסדת שסופג הילד כשחולף ברחוב של ימינו השולח חיצים מורעלים לפגוע בנימים העדינים של נשמתו. ההכרה כי הוא שונה מהם, הוא משתייך ללגיונו של מלך, תקל עליו להבין ולהרגיש כי לא דרכיהם דרכיו. התוכחה לחניך צריכה להיות כפי שביאר מרן בעל "יסוד העבודה" זי"ע בפסוק "מוסר השם בני אל תמאס", המוסר של הקב"ה ליהודי מתבטא באופן מיוחד בימינו, "בני" הלא בני אתה, בן המלך, "אל תמאס", אל תמאס את עצמך בהתנהגות שאינה הולמת את מעמדך. זהו המוסר החזק ביותר שמסוגל לזעזע ולהרעיד כל נשמה יהודית, גם זו של ילד קטן, הידיעה שהוא מן ה"כת קטנה" תוליד בנפשו רגש מחוייבות שהוא מוכרח להתנהג באופן שונה מסתם בנ"א שלא נשבעו לשמור אמונים למלך עד טיפת דמם האחרונה.

* *

רי' חיים סופר
אודב בקהל ורבים בפסק

רש"י. פתוס' שבועות דף ל"ט יפרש ומה תולתי
הלוי דשלחי לה בסכמא סבר ולחבר שלחו יודע
שאתה מ"כ. כיון שלחו לחמן מ"ל לומר שזנתה הוא
כחלו לין. כתן מד בטולם דדוקי לה הבר רלוי להעיד
לו לין המי בודקי" אבל לה לין רלוי לבמיד המים
בודקי מ"ל לבסר לחסי' הבתי לינו בודק לה יש מד
הרלוי' לבסיד ודוק.

(רא) משנה כ"ל [ובבעלה לינ רולה להשקות]
פי' במ"ל כ' מוסה ס"ב ה' לי'
שבעל לא יוכל לחזור עוד להשקותה מגמי יבמות דף
ל"ה יעו"ש.

(רב) משנה הי"ל [ובבעלה בא עלי בדרך]
רלתי בספר הקונן מהגאון ר'
נחום מרבוטם ז"ל בס"ל מה' סוטה שבעתיק משרת
רשב"ם ס"ו מקי"ב וז"ל גלה הודה הבעל הבחד
שבכב בתם נ"ב לינה שאתה הולא בבסיג בלקוטי
הרמבי"ם בכ"ל ומ"ב קשה לי מה לחמרה חבה ברכות
דף ל"ח שבתחבר בלמה ויתן לה לחלקה מי סוטה
דלמא יחמר הלוב שבכב לוחה ולא תהי' שותה וכ"ל
דרשבי"ם דיק הבחד מבמע שבכר בינ בחבדת
שלוכבת לוחו דלמ"ב הי לו לומר לם הודה הבחד
לבועל וקלתי ופי' במ"ל ס"ל מסוטה.

(רג) משנה הי"ל [ר' יהודה לחמר בבעלה לחמן
עלי"] כ' הרב"ב לם בבעל לחמן
על לבתו בלסור חמור של הה לא יהא לחמן בחבלו
של לחו גרידה ובבמייבו הרבבן מתוך שלסור קל
הוא מקלף עלי' יגרי' בכ"ד פתוס' רב"ק לות ז'
דבתבלה בבה הבעבס דיב היתר לחבורם לם כן
בסוסה דלין הימר סוה בכלל יחוד עריות דלסור
והליה בלפיג. וכ"ל לם זנתה מחוסה עליו ולם לא
זנתה יהי' המים בודקי' לותה ויש ה"מר לחבורם
כמו בנדה ולא מקלף לי' יגרו כך הי' בס"ד דנמי
ודוק כי קלתי:

(רד) משנה ד' [ולחומרי' לה בתי הרבה יין סוסה]
פלא מקורי' לותה בבס סביב בתי
ולולי בני מבמחתם לחמרי' נ"ב כדברי' הלוב ממבבס
לריקים שבוזו ולא בוטו להכיר הלמת ולולי קורי'
הכ"ד הגדול לו הבבן לותה בתי לחמור בנס לם
מבלת מבל שלרך מקבר לו בכל זלם לם בתקבת
בת ישרלל בלא תגרוס מבריקה הבס שמובב לרוות
סוטה בסוס"ז שלין לרס חובת לבלא לי"ב לכבס בו רוח
שבות מלהיות רבס בסוה"ב והבן:

(רה) משנה הי"ל [אבי לבמו הגדול שבכהב
בקרובים שלא יתחה על המים] כ"ל
הבוחה דלבלורה זמה לבת לים הוא לבסור מיתה
ומבדקת הבס הוא רק לבו ולם הי' לבבדת שזנתה
כמזיד עם הבחבד ולא חבה על לבסור תמור לין
תמום על לבסור קל מבדקת הבס והוא רק גורם
לבבן שבמחק לת הבס והבבן עובה כדין המלוה
עליו לבן דיברו על לבה שבין והבחוק והילדות
ושבבים רבים גורמים לך ולין לתה לבבת חזקת
כבבות לבות שובב כדבר ודוק.

(רו) משנה ה' [לם לתרה בתלה לבי שובבת
כתובתה ויולבת] כ' התיבים ולבה
בהדבת שלא התרו בה עדים בבבת מבבה ע"ד
פלא כמיי הלא די לה לומר בתלה לבי ולין בזה
הדלתה שזנתה עם זה המחבד לולי זולתה עם לים
לחר קודם זמן רב.

(רז) משנה הי"ל [ובבן לוחז בבנדים] מי בי
הבבן לם מי שמבבס לבו לבבות לו בי'
בבי' הגורל בסוסה דף מ' ס"ל בתוס' ד"ה הבבן מבי'
בתי' וז"ל הבבי' מבילי' גורלות וכל מי שיבלה
גורלו לבי' בה"ג יולא ומומר כלד סוסה ולוחז בבנדים
ע"ל ובתבקתי לם בלה הגורל בל לחמו לו לחוחב לם
יכול לבזור לחבוריו לו ימלא כין שבלה הגורל בבס
שבה"ג לריך לבהוח בבנדי' וז"ל דמלתי בבורב יקוס
לוכה בל בסוק כל רבי' בבדו בה וז"ל מבל לבמ"ד
דומה לסוסה שבבבס בבורה לבתות מי סוטה ובא
בבן להבבקותה וכי' מבתבל בם וכ"ל לחמו מ"ד מחבי"ם
וחזר לחבורי' וכי' לוחב ובזבה בל לחמו בך' ירמי'
בבלחבר לו הבבי"ה הבבם לת ירבבלי' לחבר לבי"ו
רבב"ם בלא בך חבבת לי מבילה בגוים בחתיך ע"בבו
תחולת בבילתי בחומה בלי בתיבבי ד' ולבבת חבבבבי
ותוכל לחבר לו הבבי"ם בבר בבלת ולי לתה יבול
לחזור ע"ל.

(רח) משנה ז' [בירך בתחילה בבבירה תחילה]
ולף לם בבבלת מלחורי' בבל
זלת בתחיל בבבירה בירך כי בבבות בחה בלב
ירך ולא בחבב בילה כי לבבב ים לה ברובדור ע"י
דבר ד' לבבר בילה בבבי' בבהד"ת ל"ע סי' כ"ג
בבורם דבר זה ים לו רלי' מן מבבה הזלת.

(רט) משנה ח' [בבבון בלך לחר עיניו לפיכך
בקבו פלבתיב לת עיניו] ירמי'
לחבר בלילה [לחי בבבר רלה עב' עמי בבבבו עברתו]
הבוונה

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

מכתב יח

ב"ה יום א' בין כסה לעשור תרפ"ה טארנא.

שוי"ר לכבוד ידידי הרב הצדיק המופלג בתורה ויראה מו"ה דוד יצחק אייזק ראבינאוויטץ שליט"א.

לנכון הגיעני יקרתו ובירך אשוב מקרב לבי השי"ת יגמור בעדו וביתו וכל הנלוים לו החתימה לטובה בכלל כ"י ויחדש עליהם שנה טובה ומתוקה ברוב נחת והרחבת הדעת לתורה ועבודה תמה כנפש דוש"ת כ"ה.

הק' מאיר אריק אב"ד פ"ק הנ"ל

בה יום ג' שרק הוא הרשות הספר מושגת
פרוס לשבע ידידי מחל הרב הלוי בעניין נשמה בעלות שלה שלום פרוס
ידידת הגלוי הרשות שלו ומשפה לפי בורקה תשובה הקדוש ומאד הלשון
לו התחברות ומרבה ותנש משפט מעקרים שהם לשם על הנשמה
הישבה ואנק הרחבה ומתקרב הקרוב הלשון נוסף שנה מקום מעט
בשם מאהבה הון הרבנים ומשפחת

RABIN MAJER ARAK TARNOW

15

סוף סדר ברכת ישרון
ר' דוד יצחק אייזיק מסקולסקי ז"ל

רשימות מכי"ק רבה"ק זצללה"ה

רשימה א

בשם הה"ק ר' דוד מטאלנא ביאור הש"ס אונאה עד שתות. (ב"מ נב.) היינו שתות, היינו ו' ספירה הששית שהוא יסוד צדיק, שיוכל האדם לטעות על עצמו שיסבור שהוא צדיק ואינו כלל, והעצה לזה שאמרו ז"ל (כתובות צט:) אין אונאה בקרקעות, שיחזיק עצמו שפל כקרקע, ואז אל יטעה עצמו, כי אין אונאה לקרקעות ודפח"ח.

רשימה ב

סמא"ל נחש ⇓ חמס

בשם הה"ק ר' דוד מטאלנא זצ"ל כתיב כי מלאה הארץ חמס (בראשית ו) כי היצה"ר נקרא ס"ם ונחש, והנה מס"ם שם אל הוא קדוש, רק ס"ם הוא רע רח"ל, ומנחש אותיות ש"ן הוא קדוש, אלא אות ח' הוא רע, והרי ח' מנחש וס"ם הם אותיות חמס, וז"ש כי מלאה הארץ חמ"ס דלא הי' להם רק טומאה רח"ל.

רשימה ג

בעל עבירה vs. בר מצוה

בשם הה"ק ר' יוחנן מראחמיסטריווקע ז"ל כל העושה עבירה נקרא בעל עבירה רח"ל, ומי שנעשה בן י"ג שנה נקרא בר מצוה, ולא בעל מצוה, כי העושה עבירה יכול לפרוש מן העבירה ע"י תשובה, והוא כמו בעל שיכול לגרש את אשתו, אבל האדם אינו יכול לפרוש מן המצוה כמ"ש וארשתיך לי לעולם (הושע ב) שאינו יכול לפרוש, א"כ הרי הוא כמו בן שאינו יכול לפרוש מאמו, לכן נקרא בר מצוה, בן מצוה עכ"ד ז"ל.

16

ר' אברהם אלימלך ביידרמן שליט"א

באר הפרשה - נח

ובמעשיו ובהילוכו' (כדאיתא במדרש הנעלם – זוה"ק), לכן מצא חן, ח"ן ונ"ח חד הוא (היינו שאותיותיהם שוות), עכ"ל. כיוצא בזה איתא (פסחים קיג:) 'שלשה הקדוש ברוך הוא 'אוהבן', מי שאינו כועס', ומי שאינו משתכר, ומי שאינו מעמיד עצמו על מידותיו'.

וכתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע בפרשתן (בדיבור הראשון) שאיתא ב'ספר הישר' לרבינו תם דהגם שהבחירה חפשית בידי האדם לבחור בטוב או ברע, אולם אם ימצא האדם חן בעיני ה' מגביהו הקב"ה למעלה מן הבחירה – שיהא מוכרח מצד טבעו ומהותו לעשות אך ורק 'טוב', וכל זה בא לו לפי שעתיד לצאת ממנו זרע כשר וצדיק.

ומבאר ה'ישמח ישראל' דדברי ה'ספר הישר' וה'חרדים' אינם סותרים כי אכן מאחר שנזהר מכעס ורוגזא והוא נח בדיבורו והילוכו ובמעשיו זוכה להבנות בזרע כשר, וממילא זוכה לחן. ובזה מבואר הכתוב ונח מצא חן', שהנהגתו הייתה 'בנחת' עם הבריות, והיה מעביר על מידותיו', לכך זכה שיצא ממנו זרע כשר – אברהם אבינו וכל צדיקי עולם, ממילא מצא חן בעיני ה' וזכה לכל טובה וברכה.

ד. ידועה קושית העולם ע"ד רש"י הק' בריש פרשתן (ו א) שבשעה שדיבר ה' אל נח אמר לו 'אותך ראיתי **צדיק' ואילו בריש הפרשה כשלא דיבר אליו אמר 'נח איש צדיק תמים'** - מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו, ולכאורה, חזינן כאן שבפניו אומרים **מחצית** שבחו של אדם, ולא רק **מקצת**, שהרי שלא בפניו אמר ב' מעלות ובפניו אמר רק מעלה אחת, אלא ביאר הרה"ק ה'מקור ברוך' זי"ע, כי טעות יש כאן, אף **איש** הוא מעלה גדולה... נמצא שבפניו אמר רק מעלה אחת – צדיק, ושלא בפניו שבחו בשלש שבחים - **איש צדיק תמים** הרי שבפניו אמר רק מקצת.

הרה"ק מרוז'ין זי"ע היה מבאר את הכתוב (בראשית ד ז) 'אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ', לענין אהבת כל איש מישראל, **אם תיטיב** מי שתיקן את מידותיו, ונעשה בעצמו **טוב**, אזי **שאת** יש בידו לשאת ולסבול כל יהודי. אבל אם **לא תיטיב**, אם בעצמו אינו **טוב**, שעדיין לא תיקן את מידותיו, אזי **לפתח חטאת רובץ** – ימצא חטאים וחסרונות אצל כל אחד (הובא גם בויקהל משה, משנת תשט"ז).

If you improve your ways then you'll be able to be fair to all Jews

Rhzhes

ה. כה אמר הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (על הש"ס ברכות כט: ד"ה ועוד, נשא ד"ה קח) על דבריהם ז"ל (אבות ב י) 'אל תהי נוח לכעוס' ד'ממה נפשך' לא ימהר אדם לכעוס, כי אם כעס זו עבירה היא - הרי חלילה לו מלעבור עבירה ולכעוס, ואם כעס זה לש"ש הוא ודבר מצווה הוא, אם כך וודאי שאין למהר לכעוס כי ל'מצווה' נדרשת 'הכנה' וישוב הדעת...

ו. ידועים הדברים, בעת אשר היה להרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע התנגדות גדולה בימים עברו (אודות עניני הכלל, היו שצידדו במותו, ואחרים התנגדו לכך בכל התוקף), הדבר היצר לו מאד ורצה בכל כוחו להשתיק ולהרגיע את הרוחות. ויהי בעת נסעו אל עיירת המרפא מארינבאד פגש את הרה"ק מנאוואמינסק זי"ע והפציר בו מאד שיפעל להרגיע את הרוחות הסוערות, ענה לו הרה"ק מנאוואמינסק, אנחנו מתייחסים אחרי מרן הבעש"ט הק' זי"ע ומקובל במשפחתנו שאמר הבעש"ט 'כל צדיק שאין עליו התנגדות לא יזכה להאריך ימים על ממלכתו', כשמוע ה'אמרי אמת' את דבריו נחה דעתו שהרי ע"י ההתנגדות יאריכו ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים.

בנו הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע הסביר על פי זה את דברי רש"י בריש פרשתן 'יש דורשין לשבח ויש שדורשין לגנאי', וכל הרואה יקשה לו מדוע היו שדרשו לגנאי, ברם 'דורשים' אלו גרמו בדרשתם לגנאי שנח יאריך ימים. ואכן מצינו שנח האריך ימים ביותר, שבעת המבול היה בן שש מאות שנה, ולאחר שיצא מן התיבה חי עוד שלש מאות וחמישים שנה, על אף שהארי הכישו בימי המבול בגיל מופלג שכזה (כי באותם דורות היו חיים רק לערך ארבע מאות שנה), וזכה לכל זה רק על ידי ההתנגדות שהייתה עליו, ואולי לזה כוונו

קדש ליכל בכור פטר כל רחם באדם ובבהמה לי הוא (שמות י"ג, א'):

"קדש" — אם רוצה אתה להיות קדוש, "כל בכור" יהא כל איש מישראל בעיניך בכור וגדול ממך ואת עצמך תחשוב קטן ושפל מזולתך. "פטר כל" — "פטר" פירושו התחלה, ראשית. היינו, ראשית כל, אם רוצה אתה לעבוד את השם, אזי "רחם" — תהא מרחם על כל יהודי. "באדם ובבהמה" אם תרצה לחלק ותאמר זה "אדם" וזה "בהמה", על זה צריך לרחם וזה אינו ראוי לרחמים כי הוא במדרגת "בהמה" — אסור לך — "כי לי הוא" זה לפני גלוי ולך לא נוגע ואתה צריך לרחם על כל יהודי בלי הבדל.

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' (שמות י"ד, ל"א):

"העם" היא מדרגה פחותה, ורק אחרי כל הנסים אשר הראם ה' במצרים יראו את ה'. אבל "ישראל" יראו את ה' עוד קדם לזה. ואני אומר — המשיך — אם יראה ה' עתה נסים ונפלאות כמו אז, גם עתה ישובו ישראל וייראו ויפחדו מהדר גאונו.

שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו (שמות ט"ז, כט):

כל איש צריך לשבת במקום נמוך כפי שמגיע לו "תחתיו" — ועל כל פנים אל ישב גבוה ממקומו וזהו "אל יצא איש ממקומו".

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

במובן זה אופייגית ומענינת שיחתו עם נכדו של ר' יעקב עמדין בענין „תשובה". פעם בהיות הצדיק מרוז'ין באודיסה על פי פקודת הרופאים שציוו עליו לרחוץ בימה של אודיסה נודע לו ששם גר נכד של ר' יעקב עמדין ושמו מאיר. מאיר זה שהיה בר־אבהן ובר־אורין נתפקר ויצא לתרבות רעה, וחי חיי צעיר ודחק באודיסה. הזמינו הצדיק מרוז'ין שיבוא לגור עמו ברוז'ין וכל הצטרכויותיו עליו. נתרצה מאיר ונסע עם הצדיק לרוז'ין, והצדיק נתן לו את כל הצטרכויותיו כאשר הבטיח לו וגם החזירהו בתשובה. פעם ראהו הצדיק והנהו עצוב ופניו לא היו לו עוד. שאל אותו: מאיר, בני, על מה ולמה נעצבת כל כך? אם על חטאיך שחטאת — הרי תשובה מועילה. ענה מאיר ואמר: מדוע לא אתעצב אל לבי על אשר חטאתי כל כך הרבה וגם לאחר שחזרתי בתשובה חזרתי וחטאתי לכן אינני יודע אם אתקבל עוד בתשובה. אמר לו הצדיק מרוז'ין: מאיר, הן אומרים עליך שהנך „עילוי" ולמדן גדול על כן אשיב לך כדרך הלומדים: בתפלת ראש השנה אנו אומרים „כי אתה סלחן ומחלן לשבטי ישורון" ויש לשאול: וכי לא די היה אילו היינו אומרים „סולח ומוחל"? אלא שהגמרא (ב"מ ל"ג.) דורשת את הכתוב „רובץ תחת משאו עזוב תעזוב עמו" רובץ ולא רבצן ורש"י מפרש מהו רבצן? „הרגיל בכך". מכאן רואים — הסביר הצדיק מרוז'ין — שעל ידי הוספת הנו"ן בסוף התיבה משתנה פירושה ונוספת לה כונה חדשה של פעולה תמידית מתוך רגילות ורציפות. „רובץ" — לפעמים „רבצן" — תמיד רובץ. וכן גם „סלחן ומחלן. אילו היינו אומרים „סולח" ו„מוחל" היה פירושו כשאדם חוטא לפעמים מוחל לו הקב"ה, לעומת

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

זאת „סלחן ומחלן" בא להראות שגם אם אדם חוטא הרבה, פעמים וחוזר בתשובה שלימה הרי גם אז מוחל לו הקב"ה, כן הוא „סלחן ומחלן" — תמיד, רגיל בזה.

לעזור לנפש תועה מישראל שתחזור למוטב — הרי זה. אחד מתפקידיו של הצדיק מרוז'ין. מסופר שאל הרבי ר' מוטל מטשרנובל בא אדם אחד ומסר לו גליון, ובו רשימת העבירות, שעבר ובקש להטיל עליו תשובה. אמר הצדיק מטשרנובל: „זקן אני מכדי שאוכל לקבל עלי בעל־תשובה חמור כל כך. סע אל הרבי מרוז'ין, הוא עודנו צעיר והוא יקבל אותך עליו". בא האיש אל ר' ישראל ונתן לו את רשימת חטאיו. עיין הרבי ברשימה הארוכה ואמר: „זאת תהיה התשובה שלך: כל דבר שבקדושה כמו תפלה ואפילו ברכה סתם תשתדל לומר רק מתוך הסדור במתינות למען תרגיל את עצמך לא להיות בהול ונחפז..."

ומסופר באחד ממקורביו של הרבי שנכשל פעם בעבירה חמורה מאד והתבייש לבא אל רבו. וכאשר עבר זמן רב התישב האיש בדעתו ואמר: „עד מתי אהיה מרוחק מרבי הקדוש מרוז'ין, יעבור עלי מה ואני מוכרח לנסוע אליו". קם ונסע לרוז'ין והתנצל לפני הרבי על מעשהו שבגללו התביש לבא כל הזמן, כי נכשל בעבירה חמורה מאד. אמר לו הרבי: ראה מה אומר התרגום על הכתוב בקהלת י': „אם רוח המושל יעלה עליך מקומך אל תנח" אומר התרגום: אין רוחא דיצרא בישא מתל בך ומתגבר למוסק עלך אתרך סב די הוית נהיג למיקם ביה לא תשביק ארום פתגמי אורייתא אתבריאו. אסו בעלמא למשביק ולמנשי מן קדם ה' חובין רברבין" (אם יצר הרע מפתה אותה ומסיתך ומתגבר עליך,

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org